

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl pasiūlymo dėl Tarybos rekomendacijos dėl romų veiksmingų integravimo priemonių valstybėse narėse

(COM(2013) 460 final – 2013/0229 (NLE))

(2014/C 67/22)

Pranešėjas **Ákos TOPOLÁNSZKY**

Europos Komisija, vadovaudamasi Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 19 straipsnio 1 dalimi ir 22 straipsniu, 2013 m. birželio 26 d. nusprendė pasikonsultuoti su Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetu dėl

Pasiūlymo dėl Tarybos rekomendacijos dėl romų veiksmingų integravimo priemonių valstybėse narėse

COM(2013) 460 final – 2013/0229 (NLE).

Užimtumo, socialinių reikalų ir pilietybės skyrius, kuris buvo atsakingas už Komiteto darbo šiuo klausimu organizavimą, 2013 m. spalio 3 d. priėmė savo nuomonę.

493-iojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2013 m. spalio 16–17 d. (spalio 17 d. posėdis), Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas priėmė šią nuomonę 135 nariams balsavus už, 4 – prieš ir 6 susilaukusių.

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1 Komitetas palankiai vertina Europos Komisijos pasiūlymą dėl rekomendacijos ir apgailestaudamas pažymi, kad būtina taikyti joje numatytas priemones, kurios gali būti suprantamos ir kaip tam tikra minimali įgyvendinimo programa.

1.2 Komitetas taip pat apgailestauja, kad, kaip nurodyta rekomendacijos aiškinamajame memorandume, Europos lygmeniu įgyvendinant pagrindų strategijos tikslus nuolat susiduriama su dideliais įgyvendinimo ir politinių išipareigojimų sunkumais nacionaliniu, regioniniu ir vietos lygmenimis.

1.3 Komitetas atkreipia dėmesį į pilietinės visuomenės organizacijų atliktose pagrindų strategijos ir nacionalinių strateginių programų analizėse atskleistas spragas. Labai svarbu rimtai atsižvelgti į suinteresuotųjų subjektų pateiktą informaciją ir stengtis taisyti padėtį per apibrėžtą laikotarpį pasiūlant veiksmingų esminių sprendimų viešosios politikos lygmeniu ir juos įgyvendinant.

1.4 EESRK laikosi nuomonės, kad pasiūlymo dalis dėl horizontaliosios politikos priemonių yra parengta skubotai ir ragina Tarybą ją išplėtoti ir konkrečiau apibrėžti keturioms nurodytoms sritims keliamus reikalavimus, padedant juos įgyvendinti pateikus tikėtinos geriausios praktikos pavyzdžius.

1.5 Komitetas svarsto, ar nereikėtų, atsižvelgiant į pasiūlymo dėl rekomendacijos aiškinamajame memorandume pateiktas išvadas⁽¹⁾, ir į dėl krizės blogėjančią socialinę ir ekonominę

padėtį, Tarybai pasinaudoti savo galiomis ir priimti privalomų teisės aktų, kad visų pirma būtų sprendžiamos piliečiams pavojingos jų padėties ir didelio skurdo problemos bei kovojama su kraštutiniausiomis diskriminacijos, rasizmo ir priešiško elgesio romų atžvilgiu pasekmėmis.

1.6 EESRK rekomenduoja aiškiai apibrėžti, visų pirma labai nepalankių gyvenimo aplinkybių atvejams skirtą žmogaus teisių taikymo sistemą ir nustatyti lyginamuosius indeksus bei rodiklius (kuriuos jau seniai reikėjo nustatyti), kurie leistų įvertinti tokio pobūdžio aplinkybes.

1.7 Komitetas taip pat rekomenduoja, kad strategijų įgyvendinimo įvertinimą atliktų nepriklausomų ekspertų grupės, turinčios teisių priemonių, galinčios užtikrinti būtiną tyrimų etiką, ir kad būtų joms skirtas finansavimas ir užtikrintas lėšų naudojimo skaidrumas.

1.8 Suteikiant teises ir kitas būtinas garantijas reikėtų stengtis sustiprinti už vienodą požiūrį atsakingų valdžios institucijų funkcionavimą, kadangi jos yra pagrindinės kovos su diskriminacija politikos dalyvės, taip pat stiprinti nacionalinius ryšių centrus, kurie atlieka gyvybiškai svarbų vaidmenį įgyvendinant strategijas, ir šių įvairių institucijų bendradarbiavimą su susijusiomis visuomenės grupėmis.

1.9 Kad strategijos būtų įgyvendinamos veiksmingiau ir būtų sugrąžintas prarandamas romų bendruomenių pasitikėjimas, svarbiausia siekti, kad romai aktyviai ir veiksmingai dalyvautų visų sričių veikloje. Komitetas siūlo išplėsti bendradarbiavimo koncepciją ir tikisi tokios sutarimo kultūros, kuri būtų daugiau negu paprastos konsultacijos, todėl pateikia atitinkamų pasiūlymų.

⁽¹⁾ „...nors valstybės narės turėjo teisinę galimybę veikti ir spręsti romų integracijos problemą, ligšiolinės priemonės nebuvo itin veiksmingos. Kadangi valstybės narės nesilaiko vienodo požiūrio į romų integracijos klausimą, skirtumai tarp valstybių narių vis didėja“.

1.10 EESRK pabrėžia, kad sprendimus priimančiosios asmenys turi aiškiai atsiriboti nuo nerimą keliančių pareiškimų su rasistine, smurto ar diskriminacine potekste romų atžvilgiu, ir kad svarbu nuosekliai stebėti ir viešai pasmerkti rasistinio smurto proveržius bei neapykantą kurstančias kalbas ir parengti teisinių, administracinių, reguliavimo ir komunikacijos priemonių, kurios padėtų veiksmingai kovoti su tokiais apraiškais.

2. Istorinės aplinkybės

2.1 2011 m. balandžio 5 d. Komisija priėmė ES romų integracijos nacionalinių strategijų planą iki 2020 m.⁽²⁾, kuris pagaliau suteikė galimybę imtis suderintų veiksmų siekiant sumažinti ypač didelį skurdą ir segregaciją, nuo kurių kenčia ir romai. 2011 m. birželio mėn. Taryba dokumentą patvirtino⁽³⁾ ir paragino valstybes nares iki 2011 m. pabaigos patvirtinti romų integracijos nacionalines strategijas.

2.2 Vadovaudamasi plano nuostatomis Europos Komisija kasmet parengia strategijų įgyvendinimo pažangos ataskaitą. 2012 m. Komisija pirmą kartą įvertino⁽⁴⁾ valstybių narių pateiktas nacionalines strategijas ir priėmė bendrąsias išvadas. Papildomame dokumente Komisija išanalizavo kiekvienos valstybės narės strategijos pranašumus ir trūkumus⁽⁵⁾.

2.3 Romams atstovaujančios asociacijos labai atidžiai stebėjo šių strategijų rengimo procesus, dėl daugelio dokumentų pateiktą savo pozicijas ar pastabas ir įvertino strategijas⁽⁶⁾.

2.4 Visos šios analizės parodė, kad valstybių narių strategijose esama didelių trūkumų. Pilietinės visuomenės organizacijų nuomone, rimta problema yra horizontaliosios politikos priemonės ir su jomis susijusios spragos. Galima paminėti šiuos trūkumus:

- a) nepakanka kovos su diskriminacija priemonių,
- b) trūksta priemonių visapusei romų prieigai skatinti,
- c) trūksta priemonių romų ir jų bendruomenės žmogiškajam orumui pripažinti ir stiprinti,
- d) trūksta priemonių romų visuomenėje pastebimiems skirtumams mažinti ir itin nepalankioms sąlygoms švelninti

⁽²⁾ COM(2011) 173 final.

⁽³⁾ Tarybos išvados dėl ES romų integracijos nacionalinių strategijų bendrųjų principų iki 2020 m.

⁽⁴⁾ COM(2012) 226 final.

⁽⁵⁾ SWD (2012) 133 final.

⁽⁶⁾ „Romų integracijos nacionalinių strategijų analizė“ (*Analysis of National Roma Integration Strategies*), ES romų politikos koalicija (ERPC), 2012 m. kovo mėn.

(pavyzdžiui, nėra priemonių konkrečioms romų moterų ir vaikų problemoms spręsti),

- e) trūksta priemonių romams, jų bendruomenėms ir pilietinės visuomenės organizacijoms sutelkti ir paskatinti dalyvauti įgyvendinant strategijas.

2.5 Pirmiau minėtose Europos Komisijos analizėse neužsiminama apie valstybių narių strategijose įvardytas pagrindines spragas. Analizėse pasigendama įvairių rimčiausių socialinių ir visuomeninių kliūčių apraiškų, kuriomis kartais pažeidžiamos žmogaus teisės, pasmerkimo ir raginimo jas švelninti ar sustabdyti. Nepakankamai dėmesio skiriama šiems pagrindiniams žmogaus teisių pažeidimams:

- a) prekyba žmonėmis, plintanti kartu su prostitucija ir darbo į vergovę panašiomis sąlygomis problema,
- b) pagrindinė romų moterų teisė disponuoti savo kūnu ir turėti galimybę pačiai spręsti šeimos planavimo klausimus; priverstinė sterilizacija, kartais atliekama be pačių moterų sutikimo,
- c) žmogaus teises pažeidžiančios kraštutinės skurdo ir vargo formos, sunkumai patenkinti gyvybiškai svarbius poreikius (pavyzdžiui, neturėjimas galimybių gauti geriamo vandens, naudotis sveikatos priežiūros paslaugomis ir higienos infrastruktūra tiems, kurie gyvena priemiesčiuose ar stovyklavietėse ir t.t.),
- d) galiausiai neadekvatūs tikslai ir kovos su rasizmu priemonės, skirtos užtikrinti romų gyvybės, turto ir teisių saugumą bei stiprinti apsaugą nuo rasistinių išpuolių.

2.6 EESRK parengė dvi nuomones dėl pagrindų strategijos ir romų integracijos nacionalinių strategijų. Ankstesnėje nuomonėje⁽⁷⁾ dėl Romų socialinės padėties gerinimo ir integracijos, kurioje pritariama pagrindų strategijai, pabrėžiama būtinybė rengiant ir įgyvendinant šią strategiją taikyti trejopą požiūrį (rasinės ir etninės priklausomybės požiūriu neutrali politika, politika, suteikianti didesnių galių tiems, kurie save laiko romų bendruomenės nariais, ir įvertinanti įgytą socialinę aprėptį, bendrosios politikos kryptys ir vieša kova su rasizmu) ir pateikiama kitokių pasiūlymų.

2.7 Papildomojoje nuomonėje⁽⁸⁾, pateikdamas nuorodą į 2012 m. atliktą tyrimą, EESRK atkreipia dėmesį į tai, kad pastebimas romų bendruomenės nuomonės formuotojų pasitikėjimo sumažėjimas ir pateikiama pasiūlymų, visų pirma dėl romų integracijos ir jų dalyvavimo skatinimo.

⁽⁷⁾ OL C 248, 2011 8 25, p. 16–21.

⁽⁸⁾ OL C 11, 2013 1 15, p. 21–26.

3. Bendrosios pastabos

3.1 Komitetas apgailestaudamas pripažįsta, kad Tarybos rekomendacija yra būtina dėl romų padėties, krizės padarinių ir labai skirtingų valstybių narių išpareigojimų; pritaria jos tikslams, tačiau mano, kad joje numatytos priemonės gali būti vertinamos kaip minimali programa, parengta paskubomis ir nepakankamai efektyvi, kad būtų galima įgyvendinti dokumente užsibrėžtus tikslus.

3.2 Komisijos pasiūlymo aiškinamajame memorandume teigiama, kad rekomendacijos tikslas – „paspartinti pažangą, valstybių narių dėmesį sutelkiant į tam tikras konkrečias priemones, kurių būtina imtis, norint veiksmingiau įgyvendinti jų parengtas strategijas“. Komitetas apgailestaudamas pabrėžia, kad deja šis tikslas rodo, jog Europos lygmeniu įgyvendinant pagrindų strategijos tikslus nuolat susiduriama su dideliais įgyvendinimo ir politinių išpareigojimų sunkumais nacionaliniu, regioniniu ir vietos lygmenimis.

3.3 Komitetas pažymi, kad norint dar kartą nepraleisti romų integracijai palankios politinės progos (tai būtų rimta grėsmė tiek Sąjungos tikslams, tiek susijusių asmenų gyvenimo sąlygų gerėjimui), reikėtų, kartu su romų bendruomenėmis ir susijusiomis pagrindinėmis pilietinės visuomenės organizacijomis surengus plataus masto konsultacijas, parengti plataus užmojo ir stebėsenai pritaikytą rekomendacijų sąrašą. Jis turėtų būti grindžiamas faktų analize, jį turėtų sudaryti pakankamas kiekis konkrečios ir aktualios informacijos, ši rekomendacijų sąrašą turėtų būti galima įvertinti.

3.4 Komiteto nuomone, pasiūlyme pateiktos politinės rekomendacijos yra naudingos, joms reikėtų pritarti ir jos turėtų būti vertinamos kaip trumpasis besąlygiškai būtinų įgyvendinti priemonių sąrašas. Vis dėlto Komitetas pažymi, kad rekomendacijomis apibrėžiama pernelyg ribota veiksmų programa ir jos nėra pakankamai plataus užmojo; todėl siūlo išplėsti rekomendacijų sąrašą ir jį papildyti stebėsenos ir kontrolės priemonėmis.

3.5 Komitetas laikosi nuomonės, kad pasiūlymo dalis apie horizontaliosios politikos priemones yra parengta skubotai ir ragina Tarybą labiau išplėtoti keturias joje išskirtas sritis (kova su diskriminacija, romų vaikų ir moterų apsauga, skurdo mažinimas ir socialinė įtrauktis bei galių suteikimas) bei apibrėžti konkretesnius reikalavimus, kartu pateikiant geriausios praktikos pavyzdžių.

3.6 Komitetas nepritaria dokumente pateiktam paaiškinimui, kad „teisiškai neįpareigojanti priemonė pasirinkta siekiant pateikti valstybėms narėms praktines gaires, padėsiančias spręsti

romų socialinės įtraukties problemas, nenustatant griežtų privalomų taisyklių“, kadangi „Komisijos duomenimis, kol kas neįgyvendintos veiksmingos ir proporcingos priemonės, leidžiančios įveikti socialines ir ekonomines daugelio ES romų problemas“. Jeigu šiuo krizės laikotarpiu padėtis nebus valdoma tinkamai ir kryptingai, romų grupės, ypač kenčiančios ir nuo segregacijos, diskriminacijos ir itin didelio skurdo, dar labiau nukentės nuo krizės padarinių, kurie jau dabar jiems yra nepakeliami ir netoleruotina našta. Todėl EESRK mano, kad sprendimus priimančias asmenys turi spręsti šias problemas ir nedelsiant imtis efektyvių veiksmų, taip pat ir teisių vykdymo užtikrinimo požiūriu.

3.7 Komitetas svarsto, ar nereikėtų, atsižvelgiant į pasiūlymo dėl rekomendacijos aiškinamajame memorandume pateiktas išvadas⁽⁹⁾, ir į dėl krizės blogėjančią socialinę ir ekonominę padėtį, Tarybai pasinaudoti savo galiomis ir priimti privalomų teisės aktų, kad visų pirma būtų sprendžiamos piliečiams pavojingos jų padėties ir didelio skurdo problemos bei kovojama su kraštutiniausiomis diskriminacijos, rasizmo ir priešiško elgesio romų atžvilgiu pasekmėmis. Būtinybę imtis šių priemonių visų pirma lemia akivaizdžios valstybių narių teisėkūros ir teismų praktikos spragos⁽¹⁰⁾.

4. Konkrečios pastabos

4.1 Komitetas siūlo kompetentingoms Europos Sąjungos tarnyboms dar kartą atlikti su pagrindinių romų ir mažumų teisių įgyvendinimu tiesiogiai susijusių savo užduočių, kurioms netaikomas atviras koordinavimo metodas, vertinimą, visų pirma dėl pirmiau išvardytų klausimų. Šiuo požiūriu Komitetas mano, kad:

- a) Sąjunga turi aiškiai ir tiksliai apibrėžti kriterijus, kuriais remdamasi pagal savo įgaliojimus ji nustato JT numatytus antrosios ir trečiosios kartos žmogaus teisių pažeidimo atvejus, ir kartu išaiškinti, kuriais atvejais, įtarusi, kad pažeidžiamos teisės, ji imasi teisinių veiksmų pagal savo kompetencijos sritį;
- b) Sąjunga turi šias pagrindines ir mažumų teises aiškinti ir pritaikyti jas atsižvelgdama į aplinkybes ir socialines problemas, galinčias neproporcingai pakenkti romams;

⁽⁹⁾ „...nors valstybės narės turėjo teisinę galimybę veikti ir spręsti romų integracijos problemą, ligšiolinės priemonės nebuvo itin veiksmingos. Kadangi valstybės narės nesilaiko vienodo požiūrio į romų integracijos klausimą, skirtumai tarp valstybių narių vis didėja“.

⁽¹⁰⁾ „Valstybės narės pačios negali tinkamai pasiekti rekomenduojamos veiklos tikslų, todėl juos derėtų įgyvendinti imantis koordinuotų ES lygmens veiksmų, o ne vykdant nacionalines itin skirtingo masto, užmojų ir veiksmingumo iniciatyvas“. 2013/0229 (NLE), aiškinamasis memorandumas.

c) Sąjunga, kartu su Eurostatu ir įvertinusi ES statistinius duomenis apie pajamas ir gyvenimo sąlygas (ES-SPGS sistema – Bendrijos statistikos apie pajamas ir gyvenimo sąlygas sistema), turi apibrėžti pajamų ir nepritekliaus rodiklius, parodančius ne tik ypač didelį skurdą ir vargą, bet ir tai, kad kai kurie asmenys gyvena žmogaus teises ir orumą pažeidžiančiomis sąlygomis;

d) šioje srityje būtina plačiau taikyti iki šiol tik išimties tvarka taikytas technines priemones, pavyzdžiui, analizuoti ne tik „neturtingų“ gyventojų, kurių pajamos yra 50–60 proc. mažesnės už vidutines pajamas, padėtį bet ir tų gyventojų, kurių pajamų lygis yra 30 proc. (25 proc.) mažesnis už vidutines arba greta šiuo metu naudojamų „patvirtintų“ diskriminacijos rodiklių taikyti „marginalinės diskriminacijos“ indikatorius, skirtus nustatyti kraštutinius atskirties atvejus, kai neturima būtinausių dalykų, naudojant labai tikslius rodiklius (pavyzdžiui, komfortas ar perpildytas būstas).

4.2 Komitetas siūlo persvarsčius strategijas pirmenybę teikti kalbinių ir kultūrinių tradicijų išsaugojimui, kadangi tai romų tapatybės pagrindas, taip pat romams skirti socialinę ir finansinę paramą.

4.3 Komiteto nuomone, norint įgyvendinti romų integracijos nacionalines strategijas, valstybės narės turi ypatingą dėmesį skirti susijusių politikos sričių teisėkūros ir teismų praktikos kontrolei, taisyti padėtį, jeigu šioje srityje pastebėtas atskyrimą skatinantis veiksnys, ir šiuo tikslu taikyti veiksmingus mechanizmus.

4.4 Siekiant skatinti romų integraciją ir jų materialinę nepriklausomybę, EESRK iš valstybių narių labiausiai tikisi poreikius atitinkančių sprendimų ir programų užimtumui, verslumui ir profesiniam mokymui skatinti. Jis primygtinai ragina valstybes nares stiprinti teises priemones, galinčias veiksmingai paskatinti žmones įdarbinti romus. Atskirtoms romų bendruomenėms, kurių narių užimtumas jau kurį laiką nepaprastai mažas ir kurie patiria labai didelę diskriminaciją darbo rinkoje, būtina sukurti novatoriškas užimtumo politikos formas, taip pat ir pakankamą skaičių tinkamų valstybės finansuojamų darbo vietų.

Stebėseną ir vertinimą

4.5 Komitetas apgailestauja, kad Europos Sąjungos pagrindinių teisių agentūra ir valstybės narės dar nesugebėjo nustatyti rodiklių ir gairių, kurie yra būtina išankstinė sąlyga atlikti strategijų ir intervencijos programų vertinimą, nei apibrėžti atitinkamų metodų ir reikalavimų, kuriais remiantis tinkamai renkami duomenys ir atliekamas nepriklausomas padėties vertinimas⁽¹¹⁾. Dabartinė stebėsenos ir vertinimo praktika valstybėse narėse

dažnai apsiriboja ataskaitomis, parengiamomis be tikro vertinimo metodo, grindžiamomis duomenimis, tad neretai jos duoda visiškai realybės neatitinkančių rezultatų.

4.6 Komitetas siūlo vertinimo užduotis pavesti atlikti atviro konkurso būdu atrenkamoms ekspertų grupėms ir institutams, t. y. specialistams, kurių nesaisto politiniai išpareigojimai ir kurių nepriklausomumą reikia stiprinti įvairiomis teisinėmis priemonėmis (pavyzdžiui, įvesti reikalavimą deklaruoti privačius interesus siekiant išvengti interesų konflikto, taikyti finansinio skaidrumo ir lėšų naudojimo taisykles, užtikrinti mokslininkų bendruomenės kontrolę, tyrimų metodų priežiūrą ir kt.)⁽¹²⁾.

Politinės rekomendacijos

4.7 Nepakanka už vienodą požiūrį atsakingoms valdžios institucijoms skirti programuojamą, skaidrų ir pakankamą finansavimą, reikia stiprinti ir pačias šias institucijas, kad politinė valdžia darytų kuo mažesnę poveikį jų veiklai, bet užtikrintų reikiamas sąlygas. Už vienodą požiūrį atsakingos valdžios institucijos taip pat turi nuolat palaikyti glaudžius ryšius su pagrindinėmis romams atstovaujančiomis asociacijomis, o ne tik su jų ryšių centrais.

4.8 Nacionaliniai ryšių su romais centrai turi skaidriai vykdyti jiems pavedamas tiek teorines, tiek ir praktines užduotis. Jų darbas įgyvendinant pagrindų strategiją yra nepaprastai svarbus. Reikėtų įstatymiškai užtikrinti šių ryšių centrų ir už romų socialinės politikos planavimą bei įgyvendinimą atsakingų valdžios institucijų teises, kad jie galėtų kaip šios politikos sergėtojai pateikti savo nuomones dėl teisėkūros procedūrų, susijusių su valstybės politika, aktualia ir romams, ir jai daryti poveikį, kad rezultatai būtų abipusiai naudingi. Ryšių centrai privalo teikti informaciją romams atstovaujančioms pilietinės visuomenės asociacijoms, pavyzdžiui, skelbti kasmetines nepriklausomų vertintojų ataskaitas, kurių turiniui negali būti daromas joks politinis poveikis, arba organizuoti specializuotas konferencijas.

4.9 Komiteto nuomone, sunkiai įgyvendinamas pasiūlymo dėl rekomendacijos 5.1 dalyje užsibrėžtas tikslas, kad „valstybės narės turėtų imtis reikiamų priemonių, kad ši rekomendacija būtų pradėta taikyti ne vėliau kaip praėjus 24 mėnesiams nuo jos paskelbimo, ir turėtų pranešti Komisijai, kokių priemonių imtasi šiai rekomendacijai įgyvendinti iki pirmiau nurodytos datos“; šiuo tikslu reikėtų užtikrinti, kad valstybės narės negalės būti atleistos nuo pareigos įgyvendinti ES pagrindų strategiją ir savo išpareigojimus. Iš tiesų pateiktas pasiūlymas turinio

⁽¹¹⁾ 4.4 pasiūlymo dėl rekomendacijos punktas.

⁽¹²⁾ Vertintojas turi deklaruoti privačius interesus ir nurodyti, kad nedirba vyriausybei ir nesinaudoja valstybės lėšomis, kadangi tai gali pakenkti vertinimo rezultatų objektyvumui.

požiūriu atskleidžia tik dalį platesnės reikalavimų sistemos, apibrėžtos platesniame pagrindų strategijoje kontekste, kurią Komisija turi kasmet vertinti.

Romų integravimas ir dalyvavimas

4.10 Daugelio ekspertų ir romų pilietinės visuomenės organizacijų (iš dalies pritariančių Europos Komisijos vertinimui šioje srityje) nuomone, dabartinė valstybių narių politika ir pagalbos mechanizmai tam tikrais atvejais neleidžia pakankamai veiksmingai spręsti romų integracijos klausimo ir ne visuomet atskaitos tašku ar gairėmis yra laikomas žmogaus teisėmis grindžiamas požiūris⁽¹³⁾. Deja, konstatuota, kad daugelyje šalių romų atskirtis sustiprėjo. Pagrindinė šios padėties priežastis – nuolatinė romų diskriminacija, giliai įsišaknijęs priešiškus romams, tačiau teisėsaugos institucijos šiems aspektams neskiria deramo dėmesio. Kaip teigiama pasiūlymo dėl rekomendacijos aiškinamajame memorandume, „problemos esmė – glaudus romų patiriamos diskriminacijos ir socialinės atskirties tarpusavio ryšys“⁽¹⁴⁾.

4.11 Komiteto nuomone, abipusio neigiamo šių mechanizmų poveikio panaikinimas turi tapti pagrindiniu kiekvienos įtrauktos politikos priemonės tikslu. Todėl pagrindinės šios politikos priemonės yra romų integravimas ir jų dalyvavimo skatinimas, galių suteikimas romų organizacijoms ir jų gebėjimų gerinimas. Tai įmanoma pasiekti tik per atvirą priėmimo kultūrą, kai politika romų atžvilgiu realiai vykdoma tose srityse, kurios jiems iš tiesų yra svarbios, kai romai laikomi ne tik paramos gavėjais, bet ir lygiaverčiais veikėjais, kurių dalyvavimas yra būtinas. Reikia keisti pasenusį globėjšką požiūrį, pagal kurį procesus visuomenėje nustato daugumos nuomonės formuotojai ir pagrindiniai sprendimų priimančiosios asmenys, tad reikia priimti romus ir juos pripažinti atsakingais visuomenės nariais, galinčiais ir norinčiais aktyviai kurti savo ateitį.

4.12 Komitetas primena savo ankstesnę nuomonę⁽¹⁵⁾, kurioje, remdamasis tyrimo rezultatais, pabrėžė, kad daugelis romų bendruomenės atstovų, pilietinių organizacijų ir jų atstovų jaučia didelį nepasitenkinimą, įtampą ir nepasitikėjimą. Kaip minėtoje nuomonėje teigia EESRK, nepaisant deklaruotų ketinimų „romų interesams atstovaujančios organizacijos nebuvo pakankamai įtrauktos į strategijos planavimą ir nebuvo sukurta pagrindinių dalyvavimo mechanizmų, o dabartiniai procesai

nepadėjo užtikrinti tvirto atitinkamų asmenų atstovų pasitikėjimo dėl daugeliu atveju per šimtmečius sukauptos diskriminacijos ir atskirties patirties“. Tuo pačiu metu ERPC atliktame tyrime prieita panašių išvadų⁽¹⁶⁾.

4.13 Komitetas pažymi, kad pakeisti visuomenės požiūrį ir sprendimų priėmimo tvarką įmanoma be romų ir su jais dirbančių pilietinės visuomenės organizacijų dalyvavimo rengiant, įgyvendinant ir vertinant politines priemones visais lygmenimis. Komitetas laikosi nuomonės, kad būtina apibrėžti, kokie rodikliai padėtų teisingai įvertinti romų integracijos ir dalyvavimo lygį (pavyzdžiui, vietos ar centrinės administracijos įstaigos, duomenys apie mokyklų lankymą, dalyvavimas įgyvendinant programas ir kt.).

4.14 Komitetas siūlo išplėsti bendradarbiavimo koncepciją ir tikisi tokios sutarimo kultūros, kuri būtų daugiau negu paprastos konsultacijos, taip pat tikisi nuolatinio dialogo platformų įdiegimo (ir vietos lygmeniu), dalyvavimui būtinų adekvatorių organizacinių mechanizmų sukūrimo, didesnio valdžios institucijų sprendimų priėmimo skaidrumo (vietos lygmeniu) ir priimamų sprendimų pagrindimo (nurodant ir nuomonių skirtumus bei balsavimų rezultatus).

4.15 Komitetas siūlo, kaip nurodyta pirmiau, įsteigti pagalbos fondą (pavyzdžiui, kaip programos „Europa piliečiams“ elementas) romų integravimo ir galių suteikimo, jų pilietinės visuomenės organizacijų gebėjimų gerinimui. ESF veiksmų programa, konkrečiai, paramos garantija programoms, numatančioms teikti techninę paramą, taip pat būtų svarbios romų organizacijų instituciniams gebėjimams vystyti.

4.16 Sprendimus priimančiosios asmenys turi aiškiai atsiriboti nuo nerimą keliančių pareiškimų su rasistine, smurto ar diskriminacine potekste romų atžvilgiu, ir reikėtų nuosekliai stebėti ir viešai pasmerkti rasistinio smurto reiškinius bei neapykantą kurstančias kalbas ir parengti teisinių, administracinių, reguliavimo ir komunikacijos priemonių, kurios padėtų veiksmingai kovoti su šiais reiškiniais. Šioje srityje ypatinga atsakomybė visų pirma tenka nuomonės formuotojams ir svarbiausiems politikos bei žiniasklaidos atstovams. Komitetas siūlo taikant vienodą metodiką reguliariai atlikti tyrimus apie žalą ir sukurti mechanizmų, kurie, nustačius neigiamą tendenciją, paskatintų taikyti viešosios atitinkamas politikos priemones, jas įgyvendinti arba dar labiau sutelkti pastangas.

⁽¹³⁾ COM(2012) 226 final, SWD(2012)133 final, „Romų integracijos nacionalinių strategijų analizė“ (*Analysis of National Roma Integration Strategies*), ES romų politikos koalicija (ERPC), 2012 m. kovo mėn.

⁽¹⁴⁾ ES romų politikos koalicija (ERPC) rekomenduoja romų integracijos nacionalines strategijas grįsti pagrindiniu tikslu – panaikinti prieššūkimą romams. Nors svarbu šalinti skirtumus pajamų, sveikatos ir švietimo srityse, jokios pažangos nebus galima pasiekti, jeigu prieššūkimą romams panaikinimas netaps romų integracijos nacionalinių strategijų prioritetu. ERPC galutinė rekomendacija.

⁽¹⁵⁾ OL C 011, 2013 1 15, p. 21–26.

⁽¹⁶⁾ „Didžioji respondentų dalis iš ES valstybių narių nurodė, kad romų integracijos nacionalinių strategijų rengimo procesui trūksta skaidrumo. Kad suinteresuotieji subjektai, visų pirma romai, aktyviau dalyvautų, reikia daugiau aiškumo kalbant apie integracijos nacionalinių strategijų įgyvendinimą“. „Romų integracijos nacionalinių strategijų analizė“ (*Analysis of National Roma Integration Strategies*), ES romų politikos koalicija (ERPC), 2012 m. kovo mėn.

4.17 Komitetas atkreipia valstybių narių dėmesį į tai, kad norint išspręsti iš kartos į kartą perduodamas segregacijos ir diskriminacijos problemas, darančias neigiamą poveikį visose romų gyvenimo srityse, nepakanka įgyvendinti programas projektų forma, didžiausią dėmesį skiriant vienai kuriai nors itin probleminei sričiai. Siekiant strategijos tikslų šiuo metu būtina laikytis sisteminio požiūrio.

2013 m. spalio 17 d., Briuselis

*Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas*

Henri MALOSSE
